

XU HƯỚNG KINH DOANH THEO MÔ HÌNH KINH TẾ CHIA SẺ TẠI VIỆT NAM

Bùi Thị Bích Hằng

Khoa Kế toán – Tài chính

Email: hangbtb@dhhp.edu.vn

Ngày nhận bài: 12/8/2019

Ngày PB đánh giá: 22/8/2019

Ngày duyệt đăng: 29/8/2019

TÓM TẮT

Tại Việt Nam, thời gian gần đây, thuật ngữ “kinh tế chia sẻ” được đưa ra bàn luận trên nhiều diễn đàn. Sự xuất hiện và phát triển của mô hình kinh tế chia sẻ trong thời gian qua cho thấy đây là xu hướng kinh doanh sẽ phát triển mạnh mẽ trong tương lai. Bài viết này tập trung làm rõ một số vấn đề lý luận về mô hình kinh tế chia sẻ, đánh giá thực trạng kinh doanh và xu hướng phát triển của mô hình này tại Việt Nam trong thời gian tới. Đồng thời, bài báo cũng đưa ra một số kiến nghị nhằm phát huy ảnh hưởng tích cực của mô hình kinh tế hiện đại này tại Việt Nam.

Từ khóa: kinh tế chia sẻ, xu hướng kinh doanh, mô hình kinh tế hiện đại.

SHARING ECONOMY MODEL – A BUSINESS TREND IN VIETNAM

ABSTRACT

Recently, in Vietnam, the term “sharing economy” has been discussed in many forums. This shows that this is a business trend that will flourish in the future. This article focuses on clarifying some content issues about the sharing economy model, assessing the development trend of this model in Vietnam in the near future. At the same time, this article provides some recommendations to promote the positive impacts of this modern economic model in Vietnam.

Keywords: sharing economy, business trend, modern economic model.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Kinh tế chia sẻ giúp tạo ra một phương thức kinh doanh mới, mở ra các cơ hội kinh doanh dựa trên nền tảng số, ứng dụng công nghệ cao trong bối cảnh cuộc cách mạng công nghiệp 4.0. Là một mô hình kinh doanh mới nhưng có sự phát triển nhanh và trở thành xu hướng kinh doanh, mô hình kinh tế chia sẻ tại Việt

Nam nhận được sự quan tâm của toàn xã hội, từ nhà đầu tư, người tiêu dùng, cơ quan quản lý Nhà nước. Mô hình kinh tế chia sẻ cũng có những hạn chế nhất định tác động đến nền kinh tế. Với góc độ nghiên cứu, tác giả đánh giá thực trạng, xu hướng phát triển và đề xuất một số biện pháp nhằm phát triển mô hình kinh tế chia sẻ tại Việt Nam.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái quát về mô hình kinh tế chia sẻ

2.1.1 Khái niệm và tác động của mô hình kinh tế chia sẻ đến phát triển kinh tế.

Đến nay, có nhiều khái niệm và cách hiểu khác nhau về kinh tế chia sẻ. Có thể kể đến như:

Kinh tế chia sẻ được hiểu một cách chung nhất là một hoạt động trên cơ sở ngang hàng (P2P) để đạt được, cho hoặc chia sẻ quyền truy cập (sử dụng) hàng hóa và dịch vụ, được điều phối thông qua các dịch vụ trực tuyến trên nền tảng cộng đồng (Hamari, 2015)

Mô hình kinh tế chia sẻ là một hệ thống kinh tế mà ở đó tài sản hoặc dịch vụ được chia sẻ dùng chung giữa các cá nhân, hoặc không phải trả tiền hoặc không trả một khoản phí, với tính chất điển hình là thông qua các công cụ Internet [3].

Mô hình kinh tế chia sẻ có thể có nhiều hình thức nhưng hiện nay thường có điểm chung là sử dụng công nghệ thông tin từ đó cho phép tối ưu hóa các nguồn lực thông qua sự tái phân phối, chia sẻ và tái sử dụng các năng lực dư thừa hàng hóa và dịch vụ. Nói một cách đơn giản, đó là việc sử dụng

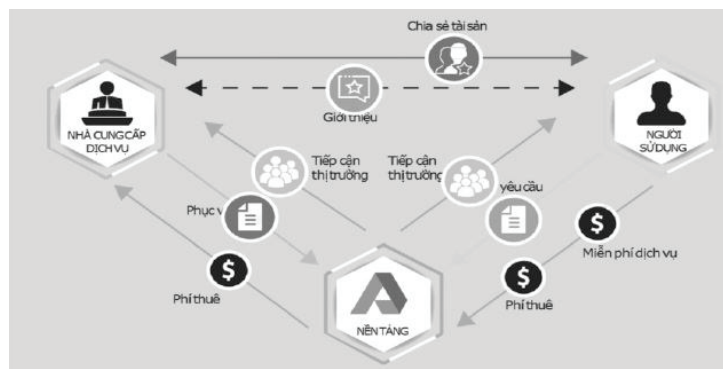
công nghệ để tạo thuận lợi cho việc trao đổi quyền truy cập hàng hóa hoặc dịch vụ giữa hai hoặc nhiều bên. Nó bắt nguồn từ khái niệm rằng các bên có thể chia sẻ giá trị từ một kỹ năng hoặc tài sản không được tận dụng. Việc trao đổi giá trị này xảy ra thông qua một thị trường chia sẻ, nền tảng cộng tác hoặc ứng dụng ngang hàng.

Như vậy, kinh tế chia sẻ là một mô hình thị trường kết hợp giữa sở hữu và chia sẻ, trong đó đề cập đến vai trò ngang hàng dựa trên sự chia sẻ quyền sử dụng hàng hóa và dịch vụ nhằm gia tăng lợi ích cho các bên tham gia. Trong nền kinh tế chia sẻ, có 3 yếu tố cơ bản cho phép chia sẻ các nguồn lực, các hàng hóa và dịch vụ mới cũng như các ngành mới, cụ thể:

Thứ nhất, hành vi của khách hàng đổi với nhiều loại hàng hóa và dịch vụ được thay đổi tính chất từ sở hữu đến chia sẻ.

Thứ hai, liên kết mạng lưới người tiêu dùng qua các mạng xã hội trực tuyến và thị trường điện tử dễ dàng hơn.

Thứ ba, ứng dụng công nghệ thông tin qua các thiết bị di động và các dịch vụ điện tử làm cho việc sử dụng, chia sẻ các hàng hóa và dịch vụ trở nên thuận tiện hơn.

Hình 1: Mô hình kinh tế chia sẻ

(Nguồn: Ths Lê Thanh Thủy – Học viện Bưu chính viễn thông)

Điểm khác biệt lớn nhất của mô hình kinh tế chia sẻ so với mô hình kinh doanh truyền thống đó là trung tâm của kinh tế chia sẻ là ứng dụng công nghệ số. Theo đó, các giao dịch được thực hiện qua nền tảng trực tuyến do bên thứ ba cung cấp, mở ra nhiều cơ hội hơn cho người tiêu dùng lựa chọn (nhiều nhà cung ứng) với giá rẻ hơn. Bên cạnh đó, những tài sản vật chất được “chia sẻ” hoặc sử dụng như những dịch vụ, thay đổi phương thức kinh doanh truyền thống từ “sở hữu tài sản” sang phương thức “sử dụng tài sản mà không cần sở hữu”... Mô hình kinh tế chia sẻ đều có bản chất là một mô hình kinh doanh mới của kinh doanh ngang hàng, tận dụng lợi thế của phát triển công nghệ số giúp tiết kiệm chi phí giao dịch và tiếp cận một số lượng lớn khách hàng thông qua các nền tảng số. [2]

Nền kinh tế chia sẻ là một trong những xu hướng kinh doanh phát triển nhanh nhất trong lịch sử. Các số liệu thống kê được từ các nền kinh tế lớn trên thế giới đã cho thấy điều này. Tại Mỹ, các nhà đầu tư đã bỏ hơn 23 tỷ USD vốn đầu tư kể từ năm 2010 vào các công ty hoạt động với mô hình chia sẻ. Bởi vì nhiều doanh nghiệp trong số này là tư nhân, nên không thể biết quy mô thực tế của nền kinh tế chia sẻ. Tuy nhiên, có một số thông tin cho thấy tác động to lớn của nó đối với nền kinh tế. Airbnb (31 triệu USD) và Uber (72 tỷ USD) có tổng vốn hóa thị trường 103 tỷ USD. Tại Mỹ, tổng giá trị các doanh nghiệp tham gia loại hình kinh tế chia sẻ đến nay đạt trên 463,9 tỷ USD, chiếm hơn 3% GDP nước Mỹ. Trong năm 2016, 44,8 triệu người Hoa Kỳ đã sử dụng nền kinh tế chia sẻ và nó dự kiến sẽ tăng lên 86,5 triệu người dùng ở Hoa Kỳ vào năm 2021.

McKinsey ước tính rằng chỉ riêng ở Hoa Kỳ và Châu Âu, 162 triệu người hoặc 20-30% lực lượng lao động là nhà cung cấp trên các nền tảng chia sẻ [6]. Ở Nhật Bản, Bộ Kinh tế, Thương mại và Công nghiệp nước này cũng đưa ra dự báo doanh thu toàn cầu của nền kinh tế chia sẻ có tiềm năng tăng nhanh từ 15 tỷ USD hiện nay lên tới khoảng 335 tỷ USD trong thời gian tới.

Sự thành công của nền kinh tế chia sẻ nằm ở khả năng tái phân bổ nguồn lực dưới mức sử dụng để sử dụng hiệu quả hơn. Các ngành công nghiệp truyền thống đang bị ảnh hưởng bởi nền kinh tế chia sẻ, và nhiều thương hiệu truyền thống sẽ phải hoạt động rất khó khăn nếu họ không thích nghi với bối cảnh thay đổi.

2.1.2. Một số loại hình kinh tế chia sẻ trên thế giới

- *Vận chuyển.* Uber là một trong những ví dụ minh họa điển hình về hiệu quả của nền kinh tế chia sẻ trong một lĩnh vực truyền thống. Uber và các dịch vụ chia sẻ đi xe khác cung cấp một sự thay thế giá cả phải chăng, an toàn và thuận tiện cho các lựa chọn giao thông truyền thống như phương tiện công cộng hoặc taxi. Bằng cách sử dụng một ứng dụng di động hiệu quả và mạng lưới các tài xế được kiểm duyệt, Uber đáp ứng nhu cầu vận chuyển của người tiêu dùng trong khi cung cấp trải nghiệm người dùng tốt hơn nhiều so với các phương tiện truyền thống. Chỉ riêng ở thành phố New York, có khoảng gấp 4,5 lần tài xế Uber so với taxi truyền thống [6].

- *Hàng tiêu dùng.* Nghiên cứu của công ty kiểm toán hàng đầu thế giới PWC cho thấy 86% người Mỹ trưởng thành quen

thuộc với nền kinh tế chia sẻ nói rằng điều đó làm cho cuộc sống trở nên hợp lý hơn và 83% cũng đồng ý rằng nền kinh tế chia sẻ thuận tiện và hiệu quả hơn các phương pháp truyền thống [6]. eBay là thương hiệu kinh tế chia sẻ hàng đầu của lĩnh vực này. Nền tảng sáng tạo của họ cho phép người dùng mua và bán các mặt hàng đã sử dụng hoặc mới thông qua giao diện của họ và vận chuyển hàng hóa trực tiếp đến nhà của họ. Người tiêu dùng có thể duyệt nhiều loại sản phẩm với mức giá tùy chỉnh, trong nhiều điều kiện khác nhau và với các đảm bảo khác nhau. Điều này trao quyền cho người tiêu dùng và cung cấp cho họ một cách thức hợp lý hơn, thuận tiện và hiệu quả hơn để mua hàng hóa.

- *Dịch vụ nguồn nhân lực.* Trong lĩnh vực này thì Fiverr, Upwork và TaskRabbit là những thương hiệu hàng đầu. Dịch vụ này tạo ra giá trị bằng cách cung cấp một nền tảng nhanh chóng, thân thiện và an toàn mà mọi người hoặc doanh nghiệp có thể tìm thấy các nhà cung cấp để thuê. Những người làm việc tự do có thể kiếm thêm tiền chia sẻ các kỹ năng thương mại và chuyên môn của họ. Nói một cách dễ hiểu, Fiverr là một chợ trực tuyến lớn nhất thế giới, có thể bán và mua các dịch vụ chỉ với 5USD; cụ thể như: thiết kế logo, làm video quảng cáo, viết ebook...

- *Dịch vụ tài chính.* Kinh tế chia sẻ cũng đã có các hoạt động này thông qua các nền tảng như Kickstarter hay Indiegogo. Bằng việc tập trung vốn từ rất nhiều nguồn khác nhau, các nền tảng này đã giúp tài trợ cho nhiều dự án khởi nghiệp hoặc sáng tạo mà không cần dựa vào hệ thống ngân hàng hay các nhà đầu tư “mạnh thường quân” tài chính. Các quỹ cho vay như Lending Club, Prosper, Zopa và Funding Circle

trên thị trường giúp kết nối các nhà đầu tư trực tiếp với doanh nghiệp hay cá nhân có nhu cầu vay. Dịch vụ tài chính trong kinh tế chia sẻ cho phép các doanh nghiệp nhỏ có thể tìm được các nguồn tài chính mà trước đây họ rất khó có thể tiếp cận từ hệ thống tài chính truyền thống.

2.2. Thực trạng kinh doanh theo mô hình kinh tế chia sẻ tại Việt Nam

2.2.1. Một số loại hình kinh tế chia sẻ chính ở Việt Nam

Mặc dù thuật ngữ kinh tế chia sẻ còn khá mới mẻ với nhiều người nhưng trên thực tế, tại Việt Nam đã có rất nhiều doanh nghiệp hoạt động theo mô hình này. Khái niệm “kinh tế chia sẻ” xuất hiện và trở nên phổ biến hơn từ khi Công ty Uber và Grab bắt đầu cung ứng dịch vụ taxi công nghệ. Tiếp đó là sự xuất hiện của hàng loạt start-up trong nước như: Ahamove.com, jupviec.vn, dobody... những minh chứng cho những lợi ích mà mô hình này đem lại. Kinh tế chia sẻ đang là xu hướng mới song hành cùng cuộc cách mạng về công nghệ thông tin trở thành một trong những trụ cột quan trọng của nền kinh tế số, là mối quan tâm hàng đầu của các doanh nhân và doanh nghiệp khởi nghiệp. Phó Thủ tướng Vương Đình Huệ khẳng định mô hình kinh tế chia sẻ thực chất là một mô hình, phương thức kinh doanh, là một bộ phận trong nền kinh tế số.

Có thể chia các loại hình kinh tế chia sẻ đã phát triển trong thời gian vừa qua ở Việt Nam thành hai nhóm:

Thứ nhất, kinh doanh dựa trên chia sẻ việc sử dụng một tài sản. Trong nhóm này, hiện nay ở Việt Nam có một số loại hình sau:

- Dịch vụ vận chuyển: Kinh doanh dựa trên ứng dụng công nghệ kết nối vận tải. Trường hợp điển hình như: Dịch vụ vận tải trực tuyến Grab, Fastgo...

- Dịch vụ lưu trú: Kinh doanh thông qua ứng dụng di động kết nối người cần thuê nhà với các gia đình có phòng trống cho thuê: Travelmob, Luxstay;

- Dịch vụ chia sẻ văn phòng làm việc: Wework;

- Thiết kế các tour du lịch trên toàn thế giới: Airbnb;

- Dịch vụ tài chính ứng dụng công nghệ (peer – to – peer), cung cấp nền tảng kết nối giữa bên đi vay và bên cho vay: lendbiz.com, tima.vn.

Thứ hai, kinh doanh dựa trên việc chia sẻ đầu tư, chia sẻ quyền sở hữu và sinh lời từ một tài sản chung.

Hiện nay, những người trẻ và cả những người có thu nhập cao hầu như không có cơ hội đầu tư bất động sản vì đòi hỏi cần số vốn lớn. Trong khi đó các tài sản khác như vàng, chứng khoán thì từ lâu mọi người đã có thể đầu tư với lượng tiền nhỏ và linh động. Xuất phát từ thực tế này, có nhiều doanh nghiệp đã triển khai thành công mô hình kinh doanh bất động sản dựa trên cung cấp nền tảng công nghệ, giúp nhiều người có thể cùng đầu tư vào một bất động sản, với một khoản tiền tối thiểu mà họ có thể chấp nhận được. Tại Việt Nam, có mô hình RealStake, xuất thân từ Singapore cũng hoạt động theo hình thức này. Theo mô hình này, các nhà đầu tư nhỏ có thể đầu tư chung một căn hộ, mảnh đất theo nhóm với những người khác. RealStake xuất hiện tại Việt Nam trong thời điểm thị trường đang cần một mô hình mới khi giá bất động sản quá cao so với thu nhập của

các nhà đầu tư nhỏ và lãi suất ngân hàng cũng quá cao. Tương tự như những gì Grab, Uber đã đem lại cho ngành vận tải hành khách, hay AirBnB cho ngành khách sạn, RealStake kỳ vọng sẽ đem đến các cơ hội cho những người dùng, những chủ đầu tư/chủ bất động sản, những sàn giao dịch và nhà môi giới, cũng như cả thị trường Bất động sản.

2.2.2. Những thành công và hạn chế của kinh tế chia sẻ tại Việt Nam.

* Một số thành công:

Thứ nhất, mô hình hình thức chia sẻ tạo lợi ích, thu nhập cho những người tham gia chia sẻ. Xuất phát từ bản chất của kinh tế chia sẻ hiện đại là việc cấp quyền sử dụng nguồn lực tạm thời dư thừa của các cá nhân thông qua kết nối trên một ứng dụng trực tuyến, các bên tham gia chia sẻ đều có cơ hội có thêm việc làm, gia tăng thu nhập và có nguồn thu ổn định hơn. Người hưởng lợi đầu tiên là người sử dụng, họ được hưởng giá rẻ hơn phù hợp với khả năng chi trả, tiện ích hơn, phù hợp hơn với túi tiền. Người cung cấp sản phẩm, dịch vụ cũng thu được lợi nhuận nhiều hơn nhờ việc sử dụng các nguồn lực nhàn rỗi. Ví dụ như đối với dịch vụ vận chuyển (Grab, Uber), người tiêu dùng có phương tiện đi rẻ hơn, thời gian đợi xe ít hơn, người tài xế có nhiều khách hơn, có cơ hội thu nhập ổn định nhờ vào ứng dụng kết nối với nhau. Ở một khía cạnh nào đó, mô hình kinh tế chia sẻ giúp nhiều người lao động tìm được việc làm, tham gia vào việc xã hội hóa việc làm. Với việc tạo ra cơ hội để tận dụng tốt hơn những nguồn lực và tài nguyên, tối đa hóa công năng của những tài sản nhàn rỗi, **mô hình** kinh tế chia sẻ trở thành xu hướng kinh doanh

ở Việt Nam trong bối cảnh thời đại công nghệ 4.0.

Thứ hai, mô hình kinh tế chia sẻ có sự phát triển mạnh mẽ về quy mô trong thời gian ngắn.

Việt Nam là một trong những nước đầu tiên trong ASEAN cho phép thí điểm mô hình kinh doanh ứng dụng dịch công nghệ kết nối vận tải (ví dụ như Uber, Grab) bắt đầu từ năm 2014. Tuy nhiên sau 4 năm hoạt động, đến tháng 4/2018, Uber đã rút khỏi thị trường Đông Nam Á và đổi lấy 27,5% cổ phần của Grab. Ngay sau khi Uber rút khỏi thị trường, Việt Nam đã chứng kiến một sự phát triển mạnh mẽ, thể hiện mô hình kinh tế chia sẻ là một mảng thị trường tiềm năng. Các thương hiệu có sự phát triển nhanh phải kể đến như: Airbnb - một mô hình kết nối người cần thuê nhà với những gia đình có phòng trống cần cho thuê thông qua ứng dụng di động, Ngoài ra còn nhiều dịch vụ cung cấp nền tảng (platform) được ứng dụng rộng rãi, cụ thể là Triip.me sử dụng mô hình kinh doanh như Airbnb, trong đó sử dụng nguồn lực của cộng đồng để thiết kế nên các tour du lịch trên toàn thế giới; Dịch vụ tài chính ứng dụng công nghệ (peer-to-peer lending) điển hình như cung cấp nền tảng kết nối giữa bên cho vay và người đi vay như lendbiz.vn, tima.vn... [2]; Một trong những thương hiệu gặt hái được nhiều thành công là Grab. Grab đã chứng kiến sự tăng trưởng đáng kể trong các chuyến đi được đặt qua ứng dụng của công ty trong hai năm qua. Số lượng người dùng của hãng tăng gần gấp đôi trong giai đoạn năm 2017 và 2018, số lượt đi trung bình hàng ngày đã tăng đáng kể từ khoảng 2,5 – 3,5 triệu trong năm 2017 lên 6 triệu vào năm 2018. Theo các

số liệu từ Grab thì đến tháng 3/2019, mỗi ngày công ty thực hiện 46 triệu chuyến đi bởi 2,8 triệu tài xế [4] .

Thứ ba, mô hình kinh tế chia sẻ nâng cao sức cạnh tranh của nền kinh tế, thúc đẩy sáng tạo trong kinh doanh.

Sự xuất hiện của mô hình kinh tế chia sẻ đã tạo ra môi trường cạnh tranh, thúc đẩy các doanh nghiệp kinh doanh theo mô hình truyền thống phải đổi mới để đáp ứng nhu cầu thị trường và không bị mất thị phần. Trong lĩnh vực dịch vụ vận chuyển, đã có khoảng 10 hãng taxi khác đã tham gia cung cấp ứng dụng đặt xe qua mạng, trong đó có cả các hãng taxi lớn như Vinasun, Mai Linh tham gia. Hiệp hội taxi Hà Nội đã có đề xuất xây dựng một trung tâm điều hành đặt xe qua mạng và đang đặt công ty phần mềm thiết kế. Đây là một môi trường nền tảng dùng chung cho tất cả hãng taxi, giúp mọi người khi đến Hà Nội có thể tải, truy cập phần mềm, có thể lựa chọn hãng tùy thuộc vào tên tuổi hay giá cả đã hiển thị sẵn để cạnh tranh với Grab đang ngày càng mở rộng thị phần. Mô hình taxi công nghệ ứng dụng công nghệ thông tin vào quản lý, khai thác, vận hành hệ thống, đây là điều tất yếu, phù hợp với chỉ đạo của Chính phủ trong quá trình thực hiện cuộc cách mạng công nghiệp 4.0.

Thứ tư, kinh tế chia sẻ giúp tiết kiệm tài nguyên và giúp giảm chi phí giao dịch trong các hoạt động kinh tế.

Với mô hình kinh tế chia sẻ, các tài sản được sử dụng liên tục, hiệu suất sử dụng được nâng cao. Đặc biệt, các tài sản cá nhân tham gia vào tạo ra các lợi ích kinh tế một cách dễ dàng. Ví dụ, làm đối tác tài xế GrabBike là sử dụng xe máy của mình và ứng dụng trên điện thoại thông minh

để nhận khách đặt xe bất cứ lúc nào, bất cứ ở đâu. Với các nền tảng trực tuyến, người mua và người bán nhanh chóng tìm được nhau. Trong quá trình giao dịch sẽ giảm thiểu những khâu trung gian do nhà cung cấp và khách hàng có thể tương tác trực tiếp, tiết kiệm thời gian thương lượng và chốt giao dịch. Do công khai các thông tin về sản phẩm trước người tiêu dùng nên khi sử dụng mô hình kinh doanh giá cả và chất lượng sản phẩm hoặc dịch vụ được người tiêu dùng tự đánh giá, so sánh và lựa chọn. Kết quả cuối cùng là người tiêu dùng được hưởng lợi và hiệu quả sản xuất trong nền kinh tế tăng lên.

Thứ năm, kinh tế chia sẻ góp phần thúc đẩy phát triển công nghệ nói chung và công nghệ thông tin nói riêng.

Do được phát triển trên nền tảng công nghệ nên các nhà cung cấp muốn nâng cao chất lượng dịch vụ, tăng tính cạnh tranh và khai thác đối tượng khách hàng tốt nhất thì ngày càng phải sử dụng công nghệ tiên tiến. Theo đó, mô hình kinh tế chia sẻ càng được mở rộng ở nhiều ngành nghề, lĩnh vực thì công nghệ càng được đà để phát triển mạnh mẽ.

*** Những hạn chế:**

Hạn chế đầu tiên phải kể đến là việc quản lý thuế đối với mô hình kinh tế chia sẻ cũng gặp rất nhiều khó khăn. Vì đây là mô hình kinh doanh mới với sự phức tạp và tinh vi trong cách thức tiến hành kinh doanh nên các chính sách về thuế đối được sử dụng cũng cần được điều chỉnh kịp thời và phù hợp. Như trường hợp của Uber (trước khi được Grab mua lại) cũng đã để lại tiền lệ xấu về việc lách thuế, nợ thuế. Hoạt động tại Việt Nam, hãng khẳng định mình không phải là một doanh nghiệp vận tải, chỉ là ứng dụng kết nối tài xế và khách

đi xe, và thường xuyên trong tình trạng lỗ nên không có nghĩa vụ phải đóng thuế. Cơ quan thuế TP.HCM đã thanh tra, xử lý tăng thu 66,68 tỷ đồng. Số truy thu gồm hơn 26,3 tỷ đồng là thuế VAT khấu trừ nộp thay, hơn 14,6 tỷ đồng thuế thu nhập cá nhân khấu trừ nộp thay và gần 10,5 tỷ thuế thu nhập doanh nghiệp với nhà thầu nước ngoài [5].

Những biến tướng của kinh tế chia sẻ cũng đem đến những lo ngại cho công tác quản lý. Bản chất của kinh tế chia sẻ là nhằm khai thác quỹ thời gian, tài sản nhàn rỗi của cá nhân, cung cấp cho người có nhu cầu sử dụng, đem lại lợi ích cho cả chủ sở hữu, người dùng và cả nhà cung cấp dịch vụ công nghệ. Tuy nhiên tại Việt Nam hiện nay, nhiều người coi đây là hình thức đầu tư mới dựa trên công nghệ dẫn đến cách thức hoạt động kinh doanh của mô hình này bị biến dạng và khó kiểm soát. Đơn cử như trong lĩnh vực vận chuyển, cùng với sự xuất hiện của Uber và Grab, nhiều người đã coi lái taxi công nghệ như một nghề, coi việc chia sẻ của mình là hoạt động kinh doanh, bản chất chia sẻ bị biến mất. Theo đó, họ bỏ công việc hiện tại, vay mượn và thậm chí cầm cố nhà cửa để đầu tư mua xe. Hiệp hội vận tải ô tô Việt Nam đã cho rằng, khoảng 90% xe của Uber, Grab là xe mua mới chứ không phải nhàn rỗi. Hàng chục nghìn lái xe đã phải đối mặt với những khó khăn như thu nhập giảm, gánh nặng nợ nần hay mất cơ hội việc làm, không được bảo hiểm, đào tạo nâng cao tay nghề. Đối với các công ty cung ứng, họ cũng không còn giữ mục tiêu “chia sẻ” thuần túy mà sử dụng công nghệ như một công cụ để vận hành kinh doanh, trở thành bên kiểm soát, áp đặt các bên tham gia.

Ngoài ra, mô hình kinh tế chia sẻ còn tồn tại một số hạn chế khác như nguy cơ cạnh tranh không lành mạnh với các doanh nghiệp truyền thống do doanh nghiệp tham gia nền kinh tế chia sẻ không đảm bảo dịch vụ của họ đạt chuẩn theo quy định của pháp luật. Việc huy động được nguồn vốn lớn từ xã hội, trợ giá, tạo ra lợi thế cạnh tranh không công bằng.

Mô hình này cũng đặt ra nhiều thách thức đối với các nhà quản lý chính sách tại Việt Nam, bao gồm môi trường kinh doanh thuận lợi, đảm bảo hài hòa lợi ích đối với các mô hình kinh doanh dịch vụ truyền thống; Kiểm soát việc minh bạch về thông tin; Quản lý giao dịch điện tử, thanh toán quốc tế về thương mại bằng thẻ; Quản lý chất lượng dịch vụ, sản phẩm; Chống thất thoát thuế và một số vấn đề xã hội khác nảy sinh như lao động, việc làm và an sinh xã hội...

2.3. Đánh giá xu hướng kinh doanh theo mô hình kinh tế chia sẻ tại Việt Nam và một số kiến nghị.

2.3.1. Xu hướng kinh doanh theo mô hình kinh tế chia sẻ.

Về quy mô, có thể khẳng định mô hình kinh tế chia sẻ sẽ có sự phát triển vô cùng mạnh mẽ trong thời gian sắp tới. Xuất phát từ những lợi ích đã nêu trên cũng như thành công của một số thương hiệu trong thời gian qua, mô hình kinh tế này chắc chắn là sự lựa chọn của rất nhiều nhà kinh doanh. Quy mô kinh doanh theo mô hình này sẽ tăng trưởng cả về vốn đầu tư, giá trị kinh tế mà nó thu được cũng như đóng góp cho nền kinh tế.

Ngành nghề kinh doanh theo mô hình kinh tế chia sẻ sẽ được mở rộng ở nhiều

lĩnh vực mới với bản sắc mới và ngày càng xuất hiện nhiều các công ty Việt Nam. Không chỉ dừng ở các lĩnh vực phổ biến như vận chuyển, du lịch, tài chính, ... mà các lĩnh vực khác cũng lựa chọn mô hình này để kinh doanh. Trong các mô hình mới có thể kể đến như Taske - ứng dụng gọi giúp việc đầu tiên và duy nhất hiện nay tại Việt Nam dựa trên công nghệ định vị GPS. Ứng dụng gọi giúp việc này là dự án khởi nghiệp của người Việt Nam – anh Vũ Trần Chí Tâm, sinh năm 1981. Ở lĩnh vực du lịch, có dự án *dichobiet* của ông Mai Hữu Tài mang đến cho khách hàng những trải nghiệm khác biệt. Vẫn dựa trên nền tảng công nghệ 4.0 theo mô hình kinh tế chia sẻ, dự án này sử dụng nhà dân làm cơ sở lưu trú, người dân làm hướng dẫn viên và sử dụng hiệu quả nguồn tài nguyên du lịch địa phương để giới thiệu bản sắc văn hóa như ẩm thực, phong tục tập quán, lễ hội, kiến trúc, lịch sử ... nhằm bảo tồn. Mô hình mẫu đã được xây dựng và hoạt động tại ấp Thiêng Liêng - huyện Cần Giuộc - TP Hồ Chí Minh.

Về đối tượng tham gia mô hình kinh tế chia sẻ cũng sẽ có sự thay đổi và mở rộng trong tương lai. Không chỉ các doanh nghiệp nước ngoài như Grab, Airbnb hay doanh nghiệp trong nước có quy mô lớn, những nhà đầu tư có tiềm lực tài chính mới có thể kinh doanh theo mô hình này. Hiện nay các doanh nghiệp trong nước, nhất là các doanh nghiệp khởi nghiệp dù mô hình còn nhỏ nhưng cũng đã áp dụng mô hình này, đó là những cái tên như: Ahamove, jupviec.vn, Com mẹ nấu... Thậm chí, cả những người dân địa phương đều có thể tham gia vào mô hình kinh doanh này, tương tự như dự án du lịch cộng đồng (*dichobiet*) kể ở trên.

Về mặt pháp lý, trong thời gian vừa qua kinh doanh theo mô hình kinh tế chia sẻ ở Việt Nam còn mang tính tự phát. Tuy nhiên, trong thời gian tới chắc chắn việc quản lý Nhà nước sẽ đem đến nhiều thuận lợi cho mô hình kinh doanh này. Trước làn sóng kinh doanh mới theo mô hình kinh tế chia sẻ, Chính phủ đã kịp thời phê duyệt Đề án thúc đẩy mô hình kinh doanh này. Đây có thể xem là một bước đi đúng đắn của Việt Nam trong bối cảnh nền kinh tế đang đẩy mạnh hội nhập. Đề án cũng đưa ra 4 nhóm giải pháp quản lý nhà nước nhằm thúc đẩy mô hình kinh tế chia sẻ gồm: Nhóm các giải pháp thực hiện quyền và trách nhiệm của người cung cấp dịch vụ trong kinh tế chia sẻ; nhóm giải pháp thực hiện quyền và trách nhiệm của người sử dụng dịch vụ trong kinh tế chia sẻ; nhóm giải pháp thực hiện quyền và trách nhiệm của doanh nghiệp công nghệ/doanh nghiệp cung cấp nền tảng trong kinh tế chia sẻ; nhóm giải pháp đối với Nhà nước nhằm xây dựng và phát triển hệ sinh thái cho kinh doanh, đầu tư theo mô hình kinh tế chia sẻ [1].

2.3.2. Một số kiến nghị nhằm thúc đẩy sự phát triển của mô hình kinh tế chia sẻ tại Việt Nam.

Để mô hình kinh tế chia sẻ tại Việt Nam hoạt động hiệu quả, tạo động lực cho các nhà đầu tư, các ý tưởng khởi nghiệp kinh doanh, cần chú trọng thực hiện một số biện pháp sau:

- *Về môi trường pháp lý*: Nhà nước cần điều chỉnh và bổ sung kịp thời các văn bản pháp quy để quản lý tốt hoạt động kinh doanh theo mô hình kinh tế chia sẻ và khai thác tối đa tiềm năng của mô hình này, qua đó giúp nâng cao năng suất, hiệu

quả và sức cạnh tranh của nền kinh tế. Mặt khác, cần thực hiện đầy đủ các cam kết quốc tế về mở cửa thị trường dịch vụ (trong đó có dịch vụ internet), về thương mại điện tử nhằm khuyến khích các doanh nghiệp kinh doanh tốt trên nền tảng công nghệ số; đơn giản hóa thủ tục hành chính nhằm tạo điều kiện để các loại hình kinh doanh truyền thống và kinh tế chia sẻ hoạt động bình đẳng.

- *Về nguồn nhân lực*: **Xây dựng lực lượng công nghệ chất lượng cao cả về chất và lượng.** Trong đề án mới ban hành, Chính phủ đồng ý thực hiện cơ chế thử nghiệm chính sách mới (dạng sandbox) cho việc triển khai và ứng dụng các công nghệ mới trong mô hình kinh tế chia sẻ. Cần có chính sách thu hút nhân tài, đặc biệt là nhân tài công nghệ người Việt ở các nơi trên thế giới về Việt Nam cũng như cần đào tạo chuyên sâu về công nghệ mới nổi như AI, Big Data, Blockchain... tại các trường Đại học lớn. nếu chúng ta không có các hành động quyết liệt thì chính các công ty nước ngoài, các công ty rất mạnh về công nghệ sẽ là nhà cung cấp chính các dịch vụ của nền kinh tế chia sẻ ở Việt Nam.

- *Về ứng dụng công nghệ và mạng lưới thông tin*: Đẩy nhanh thực hiện xây dựng Chính phủ điện tử và cơ sở hạ tầng thông tin, nâng cao năng lực quản lý nhà nước đối với mô hình kinh tế chia sẻ. Cần tập trung đầu tư phát triển mạng lưới internet, nâng cấp đảm bảo tính bảo mật tài khoản thanh toán trực tuyến, cả về số lượng và chất lượng, bởi, đặc thù cơ bản của kinh doanh chia sẻ chính là các giao dịch thông qua mạng lưới trực tuyến. Bên cạnh đó, cần phổ cập hoá toàn dân về sử dụng công nghệ vào cuộc sống, đào tạo về kinh tế

số giúp người lao động có thể chuyển đổi ngành nghề, thích ứng với các công việc mới, giảm nguy cơ bị thay thế và phá bỏ rào cản của người dân về việc sợ công nghệ, sợ rủi ro về bảo mật, an toàn thông tin và lừa đảo trực tuyến.

- *Một số biện pháp khác*: Đẩy mạnh công tác thanh tra, kiểm tra và đảm bảo an toàn thông tin trên môi trường mạng trong bối cảnh các hoạt động kinh tế chia sẻ tăng lên nhanh chóng. Quy định rõ trách nhiệm của các cá nhân và doanh nghiệp về khai báo thông tin về các hoạt động của kinh tế chia sẻ cho các cơ quan quản lý Nhà nước, bao gồm các thông tin hoạt động, nghĩa vụ thuế, và các quy định quản lý chuyên ngành. Ngoài ra, khuyến khích hơn nữa hoạt động đổi mới, sáng tạo, hiện đại hóa công nghệ bằng các dự án khởi nghiệp chất lượng theo mô hình kinh tế chia sẻ trên phạm vi toàn quốc nhằm sử dụng các nguồn lực, thế mạnh về kinh tế, văn hóa, lịch sử ... của từng địa phương trên khắp cả nước.

3. KẾT LUẬN

Kinh tế chia sẻ đang cho thấy rõ ảnh hưởng của nó đến kinh tế thế giới nói chung và nền kinh tế Việt Nam nói riêng. Sự phát triển nhanh chóng về quy mô, ngành nghề kinh doanh trong thời gian qua đã thể hiện tiềm năng của kinh tế chia sẻ tại nước ta. Tuy nhiên, mô hình kinh tế chia sẻ cũng thể hiện những mặt trái và ảnh hưởng không tốt bởi những biến tướng, tạo môi trường cạnh tranh không lành mạnh với mô hình kinh doanh truyền thống. Sự phát triển nhanh và mạnh của mô hình này đã đặt ra những yêu cầu mới trong công tác quản lý Nhà nước để có thể vừa kiểm soát, vừa khuyến khích các doanh nghiệp theo mô hình kinh tế chia sẻ hoạt động hiệu quả

nhất. Để hiện thực hóa các nội dung trong Đề án thúc đẩy mô hình kinh tế chia sẻ mà Chính phủ mới phê duyệt tháng 8/2019, đòi hỏi có sự kết hợp và nỗ lực tham gia của cơ quan quản lý Nhà nước – nhà kinh doanh – người tiêu dùng và toàn xã hội. Trên cơ sở đó, mô hình kinh tế chia sẻ mới có cơ hội phát triển mạnh mẽ tại Việt Nam như một xu hướng tất yếu của cách mạng công nghiệp 4.0.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quyết định 999/QĐ-TTg ngày 12/8/2019 - Phê duyệt đề án thúc đẩy mô hình kinh tế chia sẻ.
2. Viện nghiên cứu quản lý kinh tế Trung Ương – Trung tâm thông tin – Tư liệu, (2018), “*Thực trạng kinh tế chia sẻ tại Việt Nam: Kiến nghị giải pháp quản lý Nhà nước*”
3. Đỗ Thị Nhung (2018), “*Phát triển mô hình kinh tế chia sẻ ở Việt Nam và một số đề xuất*”, 8/9/2019, <http://tapchitaichinh.vn/nguyen-cuu--trao-doi/trao-doi-binh-luan/phat-trien-mo-hinh-kinh-te-chia-se-o-viet-nam-va-mot-so-de-xuat-139063.html>
4. “*Bao nhiêu “ông lớn” đang đầu tư vào Grab?*”, 29/06/2019, <https://happy.live/bao-nhieu-ong-lon-dang-dau-tu-vao-grab/>
5. Ánh Xuân (2017), “*Xung quanh quyết định truy thu thuế Uber hơn 66 tỷ đồng*”, 12/9/2019, <http://cand.com.vn/Phong-su-tu-lieu/Xung-quanh-quyet-dinh-truy-thu-thue-Uber-hon-66-ty-dong-459918/>
6. The balance small business (2019), “*The Sharing Economy and How it Is Changing Industries*”, 10/9/2019, <https://www.thebalancesmb.com/the-sharing-economy-and-how-it-changes-industries-4172234>